

Over kannibalisme en verscheidenheid

Een theaterwetenschapper en een medewerker van de Beursschouwburg vinden elkaar in hun ideeën over theater en maatschappelijke ontwikkelingen. Geert Opsomer en Stef Ampe openen een polemieek.

1. Kannibalisme en kruisvaarders

Vier eeuwen geleden overleed de vader van het essay, de speelse filosoof en Franse humanist Michel de Montaigne. Zijn werk staat bol van paradox en levenservaring en botst(e) met de dogma's van de redelijkheid, met de agenda's van het modernisme. Het begrip verscheidenheid, één van zijn thema's, ziet hij tot zijn grote ergernis stelselmatig gereduceerd door interpretaties, wetten en modellen allerhande. Zijn devies luidt 'oprecht van zijn wezen weten te genieten'. Bovenhemels en onderaards gedrag gaan hand in hand. Hij heeft het over de grote Aesopus die, wanneer hij zijn meester onder het wandelen ziet pissen, uitroept 'moeten wij nu ook al hollend poepen?'. Michel de Montaigne besluit dat we ook op de hoogst verheven troon ter wereld nog op onze kont zitten.

Michel de Montaigne houdt in zijn essay *Over de kannibalen* een krachtig pleidooi over de waarde van het vreemde en van andere culturen. Opnieuw gaat hij niet af op wat men zegt, op wat de kennis hem voorhoudt of op wat de gewoonten van het land hem als bewoner voorschrijven. Hij praat dus niet vol afkeer over de barbaarse volkeren aan de overkant van de oceaan, over de kannibalen die de ontdekingsreizigers ontmoetten. Hij wijst wel op hun intelligentie en veelzijdigheid. En hij vertelt hoe ze eerst hun gevangenen goed behandelen en verwennen, om ze dan in één beweging af te maken, te branden en op te eten. Niet per se om zich te voeden, maar om grote wraakgevoelens te uiten. Hij beschrijft hoe deze kanniba-

len letterlijk en figuurlijk het onderspit delven, kwestie van wraakoefening. De Portugees begraaft de vijand tot aan het middel in de grond, beproeft het als liggende wip en hangt het met pijlen doorzeefde lichaam op. Aldus maakt Michel de Montaigne ons attent op onze eigen barbarij. De kannibalen kunnen niet eens tippen aan de doeltreffendheid van onze inquisitie en onze godsdienstoorlogen.

Michel de Montaigne zou even goed kunnen vertellen over het belegerde stadje Mara in het Midden-Oosten. De kruisvaarders beloven de Islamitische inwoners een vrije uittocht. Arabische kronieken vermelden de grote ramp die de 20.000 inwoners van Mara overkomt: een reuze barbecue t.b.v. de uitgehongerde troepen valt hen ten deel. Zelfs een paus zou zich later verantwoorden voor het gedrag van zijn kruistochters. Het is maar hoe je het bekijkt: 'onze' Godfried van Bouillon tegenover 'hun' Al Ahrawi. Al Ahrawi ontvlucht de slachtpartij en roept op tot een 'Jihad' in de Moslim-wereld.

2. De hulpverleners

Artiesten kampen met een groot schuldgevoel. Ze moeten bezig zijn met de grote politieke items. Het Vlaams Blok, het racisme, het integrisme en de genocides raken de artiest in de kern van zijn bestaan. Hij moet daar iets aan, tegen of, in het slechtste geval, mee doen. Wat precies is niet duidelijk (tenzij volksdansen).

'A lot of the old paradigms of thinking in terms of majorities and minorities and

so on, are really finished with the last generation' (P. Sellars). Het grote schuldgevoel wortelt in de post-kater van de jaren '70. Het grote doel - allerhande minderheden warm maken voor allerhande kunst en daar samen versterkt uitkomen - is niet bereikt. De kunstensector houdt er een merkwaardig compensatiegevoel aan over. Het uit zich in een open, verdraagzame en 'interculturele' opstelling. Allez, men wil helpen.

Meestal goedbedoelde 'interculturele' frasen en initiatieven roepen wat vaak een vergelijking op met wat de verlichte burgerij op het einde van de vorige eeuw met de arbeiders beoogt. Onze onbeholpenheid, ons paternalisme, verwoordt Erik Antonis in zijn eerste interview (De Morgen 12/01/95) als intendant van Antwerpen 94, 95 en verderop als volgt: 'Ook ik heb hardop gezegd dat kunst autonoom is. Maar kunnen we dat nog blijven zeggen als de samenleving tekenen vertoont van intolerantie en agressie? Of kun je, zonder te vervallen in een soort politiek theater van weleer, zelf mee helpen om daar iets aan te doen? Dat gesprek zullen we moeten voeren met de kunstenaars, we zitten toch in deze stad waar 28,5% gestemd heeft voor het Vlaams Blok. Hoe kunnen we ook met de kunstenaars van deze stad de strijd daartegen aanbinden? Kunnen er geen artistiek interessante elementen gevonden worden die met geschikte technieken iets kunnen gaan doen in het buurtwerk'.

De zoete zalf van 'madame sociale', de know how van buurtwerkers, het paternalistische en intuïtieve handelen van artiesten, ... Even veel componenten nodigen uit om de gangbare kaders en definities van 'sociaal werker', 'podiumkunstenaar' of 'migrant' achter ons te laten. Hoe functioneert de artiest in een mechanisme dat van Molenbeek in de kortste tijd een uitheemse theaterkijkkast maakt voor voyeurs? Hoe kan de theaterconventie zo ruim worden dat ze de verschillende partijen engageert? Hoe beweegt de artiest zich binnen en buiten een andere minderheid? Hoe leren artiesten en Brusseliens mekaars 'mindertalen' stotteren, spreken en beluisteren?

3. Vrijen op stront

Aldus omschreef Willy Thomas onlangs in een debat het politieke handelen van de kunstenaar vandaag. Er zijn geen grote esthetische of politieke dogma's die